

DE HERBA THEE,
ANACRISIS.

SECTIO I.

De Herbæ Thèe origine , Naturâ ,
loco , delectu , ejusque præparatione.

§. I.

EXaminatâ atque perlustratâ Caffé &
Chocolatæ naturâ , herbam Thèe nunc
aggredimur ; ut enim Arabiæ Caffé , Ame-
ricæ Chocolatam , ita & Chinæ Thèe debe-
mus : ejusdem ferè cum Caffè est amaritu-
dinis , eodem penè tempore Europæis in-
notuerunt ; ambo calida assumuntur , ex-
perientiaque ac diversa A. A. scripta , eod-
dem ferè effectus. ijs tribuunt. Notabilis
tamen hæc interea intercedit differentia,
quod Caffé granum , Thèe verò folium sit.
Pari utar methodo in ejus natura , faculta-
tibus , usu , atque abusu exponendis. *Thèe*
ergò Folium est , in China & Japonia na-
scens : Chinenſibus *Thèe* , ſivè *Tſi* , Japo-
nenſibus , ut & Indiſ *Cha* aut *Tcha* , Tarta-
riſ ac Perſiſ *Tay* vel *Tzay* , Sinenſibus *Thea*
Buu , Europæiſ denique *Thèe* audit. In
Aſiam & Europam ferendum ſiccatur. Fru-
tex folia hæc ferens , ita obiter à Botanicis
cognita eſt , ut prudentiæ interſit docere ,
quæ

TH

SIS.

I.

ine, N
prapre

aftrati
rbam
bie Cal
umz
affe
ve Eim
Kumun
A. Scip
unt. N
die d
erob
atura,
men
St. Jop
e. Jop
Trib
entf
ve zu
cane
la B
fir

A TH
LISIS.
DI.
igine, M
ue prap
erlustrat
herbam T
Arabiz C
China T
n Caffè et
mpore Euro
a affumic
A. A. Scip
ndunt. M
ecedat
eè verò h
s natura
xponentia
ina & Jap
sive T
aur T
Spermat
Tèe m
um ficar
biter à B
interle

Tea

reginanti
in opinion
de abodes
descrip
magu
fructuos
in Chin
male solum
Thee
altera
non n
perfecti
sup
Chin, Jap
regionib
Thee
dieb
vel
bauri
urnace b
fanes be
ex
vire
famolu
in las obser
hac fan
quam po
Chinen
Tahia did
region

quæ à peregrinantibus illas terras habentur, antequam opinionem nostram proferamus.

R. P. de *Rhodes*, in itineribus suis typis datis, hanc descriptionem instituit. *Thee folium est, magnitudinis folii arboris punice, in fruticibus provenit Brusco similibus: duæ in China duntaxat provincie, ei natale solum ministrant, prima est Nanquin, ubi Thee nascitur præstantius, Cha dictum, altera verò Chicheau. Folijs istius collectio non minori, ac vindemia nostræ, cura perficitur. In tanta ibi succrescit copia, ut suppeditetur cæteris provinciis Chinæ, Japoniæ, Tunquino, Cochinchinæ, regionibusque alijs, in quibus ita viget usus Thee, ut temperatissimèter saltem singulis diebus, imò plurimi decies aut duodeciès, vel ut verius dicam, singulis horis id hauriant. Folium hoc collectum, in fornace bene siccandum curant, vasisque stanneis bene oclusis postea includunt, quoniam expositum aëri omnes, veluti vinum, vires amittit.*

Tulpius, famosus Medicus Amstelodamensis, in suis observationibus, lib. 4. cap. 59. de herba hæc fatur: *Nihil Indis est frequentius, quàm potus confectus decoctione Plantæ, Chinesibus Thee, Japonensibus verò Tchia dicta, cujus omnia, quorum ab ipsis regionum illarum primatoribus*

bus

bus accipi notitiam, posteritati consecrare non deero. Hinc igitur plantæ sicut folia sunt longiuscula, & denticulata, ita alibi quoque radices habet fibrosas & in parvulas particulas distinctas, neque in China tantum & Japonia latè succrescit, sed & in Chiam aut Siam: hæc interim intercedit differentia, quod folia in China coloris sint ex viridi-fusco ad nigrum accedentis, ea verò, quæ in Japonia, quoad viriditatem sint magis pallida, saporeque jucundiora, quo fit etiam, ut Tchia Japonia pluris aestimetur, quam Théè Chinesium, ita ut sæpe numero Tchia centum francis libram venundent.

Videntur A. A. isti differre aliquomodo opinionibus, siquidem Nieubofius, in relatione legationis ad Chinam, duos tantum regiones folij hujus feraces adstruat, & in contrarium abit R. P. de Rhodes, id in Japonia quoque crescere ajens: scribit verò Tulpius, eò & Siam gaudere, sed parùm hoc referret, modo cuinam plantæ speciei Théè annumerandum constaret, quod scitu difficilè videtur, quum non nisi folium fictum, absque femine, flore, aut radice, hucusque allatum cernimus. Nieubofius inter species Sumach collocare videtur, quæ frutex in regionibus istis haud ignota. Caspar Bauhinus, in pinace, speciebus Fœniculi

culi id annumerat. *Bontius*, Théé parvam dicit herbulam, cujus folia denticulata, Consolidam minorem referunt. *Sim. Pauli*, in tract. de abusu Tabaci & Théé; postremum istud non *China* tantum & *Japonie* deberi, sed plantam esse in universa Europa cognitam contendit, eam nempe quæ latinis *Chamelaagnus*, aut *Myrius Brabantica*. Gallis *Prévent Royal* dicitur; pauci verò in ejus sententiam iverunt, quoniam, ut planta ad certam speciem redigatur, non sufficit, folia ejus exteriora considerasse, sed penitius tota quanta perscrutanda est.

Dubitatur quidem à plurimis Authorum nostratum, num frutex, aut tantum planta sit *Chinensium Théé*: sunt, qui existimant, herbam esse mediocrem, siquidem folia ejus tenuia & odorifera sunt, suasque vires facilimè exuant & impertiant infusioni: verum ijs standum censeo, qui inibi locorum versati sunt, quique *Thée* fruticem esse asserunt, & ita depingunt.

Ex his ergò, alijsque Autorum descriptionibus patet, quod Arbuscula seu Frutex Foliorum *Thée*, truncum & stipidem habeat, statim ferè à radice copiosissimis furculis præditum, cujus ligni substantia perdura, subtilique provisa est cortice, foliorum magnitudo, cæteraque eorum structura,

Etura, ceraforum acidum proximè fere adæquat folijs : Flores tempore autumnali immediatè infra folia crescunt, brevi in petiolo, atque ex sex albis consistunt foliolis, unà cum ingrato odore amaroque sapore, ex quibus tandem emergit fructus, *capsulis seminalibus Ricini Americani* haud absimilis, ita ut duo, tres, ad magnitudinem prunor. sylvest. in uno pendent petiolo : disrupto denique exteriori cortice, rotunda, parvaque nux excidit, tenui castanearum adinstar pelliculâ circumcincta; nucleus verò in se reperitur albus, subdulcem primò, tandem oleosum & ingratum producens saporem, qui una cum floribus ipsis Incolis nullius de facto erat utilitatis. Quod autem concernit ipsius plantationem; sic illa ex ejus contingit semine ita, ut hæ arbusculæ seu frutices in Japonia, â potiori, circa agrorum sulcos paulò remotius â se invicem plantari soleant: semen autem ipsum, ocluso adhuc exteriori cortice, in profundum sesquipedis terræ infoditur, ita ut 6. ad 12. nuces adminimum collocentur adinvicem; quamprimum verò prorumpere & germinare incipiunt, frutex statim fimo equino circumponitur. Præterlapsis ergò tribus annis, folia primâ vice, & quidem sat copiosè colliguntur, quæ præstantissimum constituunt

tuunt Théé. Frutex autem , ab octavo usque ad decimum annum , magnitudinem ferè adulti hominis adipiscitur , quoniam enim tunc temporis secundum suam proportionem pauca , & quidem dura progignit folia , ab incolis amputatur , vi cujus denuò novi propullulant , è radice furculi copiosiora producentes folia. Prima foliorum collectio ante *Æquinoctium* vernale , per speciales huic muneri propriè destinatas personas contingit , & licet in hac collectione paucissima obtineantur folia , nihilominus tamen , quoniam recentia & non ita dilatata , optima & præstantissima sunt , ac potius folis Magnatibus & ditissimis servantur : hinc etiam in Japonia *Thée Imperiale* , *Kayser-Thee* & in Sina *Thea Buu* appellatur ; (notandum hic est , ne *Thea Buu* à Sinensibus sic dictum , cum *Thè Boje* seu Théé rubro confundatur , etenim Théé rubrum non adeò diu in his regionibus cognitum , planè sub aliâ celebratur specie , ac minoris est pretij & efficacix , utpote magis in se continet particulas terrestres , minusque volatiles , hinc diutius in infusione permitti oportet , quàm Théé viride , nec ita jucundi est saporis , & subrubrum communicat aquæ colorem ; hoc autem omne Théé viride Imperiale contrarium habet , utrum verò terminus *Thée Boje* magis

gis propriè competeret Théè rubro , vel Théè illi Imperiali Japonensi seu Sinensi ? sub judicè lis est , & potius illis , qui majorem de hac re habent notitiam , pro decisione relinquo .) Altera , inquam , collectio peragitur Mense Aprili : Tertia & ultima verò Mense Majo tota absolvitur , quæ quidem copiosiora , quàm in duabus prioribus folia largitur , sed non tam bona , atque solummodo pro pauperibus asservantur . Triplex hæc foliorum Théè collectionis species & classis , varia sortitur nomina ; sic prima collectionis classis præcipuè in Japonia Théè farinaceum ; altera Théè sinense ; tertia Théè ordinarium , & tandem Théè commune vocatur . De prima classe , constat in loco unum *Kin* seu *Catt* , quod est $1\frac{1}{4}$ libr. Holland. 42 - 26 . Imperial. de alijs autem Herbæ Théè speciebus , prout variat ejus bonitas , sic etiam ejus pretium magis minusvè variat .

In China ejus usus ita antiquus non videtur , siquidem in vetustis ipsorum libris , characteres , qui nomen ejus exprimunt , nulli deprehenduntur , cum tamen aliæ res omnes multis ab ævis ipsis cognitæ , characteribus suis insignentur . *Simon Pauli* ab eò tantum tempore usum inter ipsos invaluisse autumat , quo Schytæ regno potiebantur , quod evenit anno 1644 . id tamen parum

parum verosimile est, cum & ipsis Euro-
 païs jam ab hujus sæculi initio innotuerit.
 Supra citatus *Baubin* ejus mentionem in
 suo pinace, edito anno 1623. facit, navigatio-
 nique Batavorum, qui ex Japonia & China
 illud attulerant, propriè debetur; & obser-
 vatu digna est earum in hoc negotio œco-
 nomia; hanc herbam enim numis præsen-
 tibus vix emunt, sed mercibus ex Europa
 deportatis commutant, v. g. Salviâ, quâ de-
 stituitur solum Chinesè: hanc proinde
 multis morbis, quibus Chineses sunt ob-
 noxii, medendis aptissimam deprædicant,
 & reapse bene ex ejus usu se habent, cujus
 cum sint persuasi; tum ob elogia, quibus
 eam cumulant Batavi, tum ob ejus utili-
 tatem & vires experienciâ confirmatas, duas
 libras *Thée*, pro Salviæ unicâ, libenter dant.

§. II. Quibus autem *Thée* incorruptum
 asservandi animus est, ne ejus evaporet vis,
 caveant; hanc enim sicut *Caffè* facillimè
 amittere potest. Hinc vasis stanneis, o-
 ptimè obturatis, includatur, ne videlicet
 vel humiditate corrumpatur, vel aëri ex-
 positum destruat: modus verò præpara-
 randi *Thée* Chinesibus usitatus, referente
Patre de Rhodes, sequens est: *Aquam in*
vase terso, & nitido coquunt, quæ dum ser-
vescit, igne amovent, & juxta quanti-
tatem aquæ, folioque fundum petente,

potant infusionem , tunc enim vires suas
 in aqua deposuit , eamque colore subrubro
 tinxit , caside quantum possunt sorbillant ,
 refrigeratum nullius momenti esse dicen-
 tes. Quod in fundo remansit folium , e-
 tiam secundâ vice adhibere non ineptum
 est ; sed tunc cum aqua coquatur , neces-
 se est. Japonensibus , pergit idem , alius
 præparandi modus est : illi enim redi-
 gunt in pulverem Thée , postea aqua fer-
 venti injectum , utrumque simul hauri-
 unt. Num hicce sumendi modus priori
 præster , nescio ; ego quiaem semper , sed
 salubriter tamen usurpavi eo modo , qui
 inter Chineses viget : utrique ad deli-
 mendam ipsius acrimoniam , quam ta-
 men non injucundam habet , sacchari a-
 liquantulum cum Thée permiscet.

In Persia , aliquando præparando Thée ,
 paululum anisi aut foeniculi , aliquotvè ca-
 ryophyllos , injici , refert *Olearius* , in suo
 itinere Persico.

§. III. Caterùm juxtâ has observationes
 & quotidianam experientiam , pro duobus
 crateribus conficiendis ; fume sextarium a-
 quæ in cucuma argentea , vel cupreâ stan-
 no obductâ , aut terreâ vernice illitâ ; huic
 aquæ ferventi drachma circiter foliorum
 injiciatur , eodemque tempore cucumam
 igne amovendo , per quadrantem horæ co-
 aper-

apertam sine ; donec folium fundum peti-
 erit & aqua colore debito imbuta videatur :
 Tunc in porcellanios aut faventinos crate-
 res sensim effundatur , injecto saccharo
 communi aut cando , ad magnitudinem a-
 vellanae ; aut saccharum in ore teneatur , ut
 Indi assolent , cali dissimum , & repetitis hau-
 stibus potetur , sive sorbilletur .

Stomacho jejuno , aut statim â mensa ,
 & quodcumque suo modo placuerit , jux-
 ta diversum uniuscujusque scopum , Thé
 sumi poterit : sic ad serenandos spiritus ,
 jejuno stomacho hauriatur , si verò ad cor-
 roborandum stomachum juvandamque di-
 gestionem , statim â mensa , vel quâcumque
 diei horâ , non tamen sub nocte , si dormi-
 re quis cupiat . Vasa sunt Chinesibus ex
 certâ quâdam bolo rubro , aut terrâ sigilla-
 tâ confecta , in quibus infusionem aptius
 perfici arbitrantur , referente *Patre Marti-
 nio* . Hoc vaforum genus cum nobis de-
 sit , quâcumque vasa adhiberi possunt , mo-
 dò ingratum odorem vel saporem infusio-
 ni non impertiant , & probè claudi possint .
 Thé non nisi eò tempore parandum est ,
 quo quis potare illud intendit ; infusio e-
 nim ejus iteratò calefacta , præcipuas vires
 deperdit , memoriâ verò tenendum , quod
 diximus , eadem folia bis adhiberi posse ,
 juxta modum â *Patre de Rhodes* observa-

tum ; sunt qui ipsissima adhuc folia pluribus vicibus adhiberi posse contendunt, modo exsiccantur ; at certum est , post semel iteratam infusionem , ne quidquam ultrò valere ; si verò quis omnem utilitatem Thèe percipere voluerit, per modum acetarij serviet superstes folium , oleum & acetum ei adjiciendo , sicuti mos est Batavis inter Indos degentibus.

D. D. Tencke , Professor Monspeliensis , in formulis suis medicinalibus , varios quosdam modos fumendi Thèe refert , non ita vulgatos : *varijs inquit modis herba Thèe adhibetur & assumitur.* Primò quidem *in substantia* , quando siccata ad *semidrachmam* , aut *drachmam integram* , in cyatho aque tepide assumitur ; 2dò. *Decoctum herbae ad drachmam & semis adjecto saccharo* , ut jucundior sit potio , & *calide sorbittatur.* 3tò *destillatur in B. M. cum aquis appropriatis.* 4tò *infusa ad unciam & semis in aqua quadam cardiaca aut generoso vino* , cuius tria vel quatuor cochlearia sorbentur , adjecto nonnihil sacchari. 5tò *ex ea experimuntur succi* , quos in pilulas coaptant ad dosim granorum decem. 6tò denique adinstar Tabaci attrahitur fumus , fistulis & siphunculis , & hoc modo capitis & pectoris morbis frigidis , nec non defluxionibus ad nares mædetur.

SECTIO II.

De recto herbæ Théæ usu, proprietatibus, & quibus morbis ejus exhibitio conducatur.

§. I.

Quemadmodum in Arabica Faba, ita etiam in herba Théæ duæ diversæ observari possunt substantiæ, à quibus omnes dependent effectus, volatilis una & spiritulosa, odore suo suavi & jucundo se præbens; aquæ, cui infunditur, minimo calore comunicans; altera verò fixa & terrestris, quæ animadvertitur in sapore suo amaro, aspero & adstringenti: attamen hîc nulla torrefactio ad excitandos spiritus, eosque è substantia terrestri expediendos requiritur; sol enim Prens ille plantarum, in folio isto tenero, quod in grano Caffè ignis vis, efficit; sufficienter quippe spiritus ejus infusioni comunicandos elevat, phlegmaque citra ministerium ignis pro necessitate dissipat, ad amaritudinem procurandam parti terrestri. Caterum nihil æquè herbam Théæ comendavit, ac ejus facultas somnum repellendi, viresque longioribus vigiliis dissipatas recolligendi: hinc tanto studio à Principum ministris, Legatis, aliisque gravibus Viris, qui negotiorum causâ somno abstinere persæpe coguntur.

guntur, desideratum & quaesitum fuit. Hunc ejus effectum jam à peregrinantibus toties deprædicatum experientia probat, dumodo Thée recens & electum assumatur.

Audiendus hîc erit supra laudatus P. de Rhoæes, dum ait: *Thée à cæna assumptum, somnum ordinariè arcet, quem tamen nonnullis procurat, quoniam quum crassiores tantum vapores dissipet, eos verò, qui somnum causant, relinquit.*

Quod me attinet, (pergit idem ille) sapissimè sum expertus, ubi Christianorum nostrorum confessiones totâ nocte audire mihi incumbebat, obrepebatque somnus, Thée eo ipso momento haustum, integrâ nocte somnum fugabat, postridieque ac more solito dormissem, valebam. Semel id per hebdomadam sine ullo incommodo prestare poteram; volui aliquando sex noctibus continuè id tentare, at nocte sexta viribus planè eram destitutus.

Eodem modo asserit *Tulpius*, hujus herba potum inter alia, vi somnum avertendi pollere: *Thée, inquit, robur corporibus conciliat, præservat à doloribus Calculi siquidem in ijs, in quibus germinat locis neminem huic obnoxium esse asserunt Capitis præterea doloribus medetur, catarrho, oculorum & pectoris defluxionibus, asthmatis, stomachi debilitati, alv-*

tor.

tormentibus, lassitudini & somno, quem
 ita evidenter reprimit, ut potu isto uten-
 tes, integras interdum insomnes transi-
 gant noctes: quia moderatè calefacit,
 & superius stomachi orificium constrin-
 gendo, frenat & impedit vapores, ad so-
 mnium necessarios, cerebrum petere, ita
 ut, qui noctes insomnes studendo aut me-
 ditando consumere cupiunt, nihil inde
 patiantur incommodi.

Olearius, aliique multi viatores idem
 uno affirmant ore, præcipuè, quod facul-
 tatem somnum pellendi concernit; ratio
 in promptu est: somnus enim quies est
 sensuum externorum, sive eorum cessatio
 ab operatione, ad spirituum jacturam re-
 staurandam, virésque recreandas: quies-
 cunt verò sensus externi ex eo, quod spi-
 ritus, qui motum ab objecto deferrent ad
 sensorium commune, in nervis deficient:
 ex ratione, quia per substantiam corticalem
 cerebri non sequestrantur in sufficienti co-
 pia, idque imprimis, vel quia absolutè de-
 ficiunt in M. S. v. g. post labores & defati-
 gationes corporis: vel quia ibidem reli-
 quis particulis firmiter intricati sunt, aut
 versus dictam substantiam languidius pro-
 pelluntur. Sic etiam fit, ut refrigerio no-
 vi chyli sanguinem subintrantis, somnus
 ultrò obrepat, præcipuè si prior etiam ad-

fit causa, ut accidit sub finem diei, post labores & cœnam. Utriquæ causæ contrariatur Herba Théé, spirituosâ volatili & odoriferâ parte, spiritus dissipatos reparat, amarâ, & diuretica, alimentorum humiditatem somno necessariam absorbet, & urinas pellit. Tum fortè etiam calor actualis, quo potatur, spiritus agit, sicque vigilias procurat. Etenim observârunt quidam Medici, aliarum herbarum, veluti salviæ, veronica & pulmonariæ decoctum, calidè instar Théé epotum, eundem, quamvis minùs sensibilibiter producere effectum.

§. 2. Eâdem ratione, istud cum Caffé, Théé habet comûne, quod solvat ebrietatem, corpûsque nimis Baccho pessundatum, integritati suæ restituat. De Duce *Albano* refertur, quod in mensa aquæ cyathum, quam in lingua sua castigatorem dicebat, haurire solitus fuerit, quo vini fumos castigaret. At epitheton hoc potiori jure Théé potui conveniret. Dominus *de Bourges*, in relatione Episcopi Berytensis ad Cochichinam narrat, dum *Siami* agerent, se post cibi sumptionem Théé adjungere assueviffe, quod pauculo cum saccharo calidiffimè bibendum præbatur, indeque bene habuisse, etsi frequentiffimè pisces comèderent. In regionibus illis deo

deò potant, quia stomachus à nimio calore est debilitatus, aut quia vires ejus nutriti- menti qualitate prosternantur; tantis ni- mirum folium istud & diversis proprieta- tibus pollet, inter quas præcipua etiam est ebrietatem solvere, in quo à liquoribus a- liis, quibus assueverunt homines, longissi- mè differt, qui si nimia copiâ hauriantur, rationi quoquo modo officiant: at contra Théè eam stabilit, & vapores ipsi noxios excutit.

Antonius Musa, Imperatoris Augusti Medicus, proprietates, quas Théè adscribi- mus, easdem herbæ Betonicæ quoque tri- buebat, quam contendit 47. morbos sana- re. Et revera conformitas ejus cum her- ba Théè, vel maximè notatu digna est: forsân enim, quæ cum multis periculis & expensis sub cælo peregrino quærimus, in solo nostro reperire possemus, dummodo satis curæ impenderemus.

Præcipuus pariter effectus sanandi capitis dolores, à nostris autoribus Théè tribui- tur: *Hinc præcipua ejus qualitas*, ait R. P. de Rhodes, *est, quod capitis medeatur doloribus. Me quod spectat*, (pergit i- dem) *quotiescunque hemicranîa labora- bam, mediante hoc potu mirificè sanabar.* Idem sentiunt *Olearius & Tulpus*, & ipse *Simon Pauli*, qui tamen tractatum de abusu

Thée habet, in quo & ipsius usum omnem ferè improbat, hanc virtutem ipsi haud denegat. Nec dubium est, non solum præsentem dolorem inde levare, sed omnem quoque ejus recidivam impediri; siquidem levis hujusce potûs amarities, ejusque vis stypica, fibras stomachi constringendo functionem ejus perficiunt, prohibentque novæ generentur cruditates. Hincque non inconsultò, tum imediatè post prandium, tum etiam jenuno stomacho, diebus aliquot continuis sumi potest; nec enim sicuti in potu Cassè observatum, necesse videtur, ante ipsius haustum cibum aliquem sumere.

§. 3. Ars sanè Medica perfectionem suam partim etiam adepta est ex Analogismo, hoc est, conclusionum ope, quæ à morborum, eorumque originis conformitate, ut & pharmaci unius cum altero convenientiâ, deducuntur. Suppositis ergò ijs, quæ de Chinenfium Thée protuli, concludo, sumæ utilitatis esse, in pluribus Capitis morbis, veluti soporosis affectibus, alijsque à lymphæ viscositatibus ac vitij ortum ducentibus malis: ita parili ratione conducet, præservandæ imò & sanandæ Apoplexiæ, Lethargo, Paralyfi, Vertigini & Epilepsiæ, quæ sæpissimè à nimia lymphæ effusione in cerebro oriuntur, item oculo-

culorum morbis, Aurium sùsurris, aliisque id genus ægri tudinibus : præsertim si peritus in arte Medicus adhibeatur, qui morbi & remedij circumstantias scrutetur. Quod si quis miretur, tantos à levi infusione hujus herbæ produci effectus, sanarique morbos, remedijs cæteroquin efficacissimis vix curabiles; eum considerare oportet, Théè qualitates suas insensibiliùs & tutiùs imprimere, cæteris remedijs, julepo puta, apozemate & emulsionibus, quoniam longiori tempore adhibentur; tum etiam, quod absque ullâ violentiâ operetur, non debilitando stomachum, velut emetica & purgantia, non exhauriendo vires, & spiritus, uti sudorifera & phlebotomia, nec fastidium ægrotis pharmacorum adinstar ordinariorum procreando. Insuper, sicuti morbi nostri, maximâ ex parte varijs in victu erroribus debent ortum, constat, potum adeò familiarem naturæ, ita & convenientem, ægrorum mala sanaturum citiùs, quàm quodcunque aliud præsidium, cujus usus non ita frequens, nec naturæ ita amicus est.

§. 4. Théè non capiti solum, inquit R. P. de Rhodes, sed & stomacho digestionique mirificè infervit: cur autem stomachicum sit, faciliè intelligere est, cùm omnia amara talia sint, maximè si simul sint astringentia.
Ejus

Hujus ergò amaritudo nimiam fermenti sto-
 machici aciditatem corrigit, styptica verò
 idivis fibras, à quarum relaxatione diversè
 emergunt mala, constringit.
 Notandum, quod Théè hos effectus fe-
 licius producet, si non tantum ex eo infu-
 sio paretur, sed & ebullitio levis fiat, quo-
 niam amaritudinem & stypticitatem, qua
 terrestri, non spirituosa parti inhærent, hoc
 pacto facilius deponet: Eodemque in ca-
 su etiam Japonensium methodus, in sub-
 stantia haurienda est. *Excell. D. D. Morin,*
Medicus Grationopolitanus, suis ægrotis
 masticandum atque manducandum folium
 hocce præscribit, in stomachi acoribus, ru-
 ctibusque acidis, & eo modo certius vim
 suam exserere, quàm potum, testatur. Lo-
 co hujus masticationis stomachi roborandi
 causâ, utuntur Hispani succo *catechu*, qui
 succus est asper, amarus, & stypticus; ad-
 ferri eum ajunt quidam ex Japonia, pu-
 tantque esse succum expressum ex *Arca*,
 quæ arbor illic notissima, cujus folia ma-
 sticare solent: ex eo morsuli, sive grana-
 cum saccharo & tantillo *ambar. gryf.* for-
 mantur, quæ à pastu masticare solent:
 Quapropter non malè potu Caffè atque
 Théè associatur, cùm stomachi coctionem
 pariter promoveat. Correctis primæ di-
 gestionis erroribus, eliminantur unâ effe-
 ctus

Etus inde pendentés , Stomachi nempe do-
lor, & colica, à crudis humoribus aut fla-
tibus retentis, diarrhoeaque ab indigestio-
ne & chylli corruptione orta. *Olearius*,
Guilhelmus Leyl Danus, à *Simone Pauli* in-
tract. de abusu Théé citatus, aliique plures
scriptores de hisce conveniunt.

Ast cujus alia non contemnenda ab iis
celebratur proprietates, à Nephritide scilicet,
Calculo, & Arthritide sese præservandi, id-
que eò magis præsumitur ex eo, quod
Chinenses Théé potui indulgentes, hisce
affectibus non sint obnoxij. *Id inter alia*
præstat Théé, inquit R. P. de Rhodes:
Quod renes nempe expurget, & corpus ab
arthritide & calculo præservat, & hæc est,
ni fallor, ratio, quare in illis regionibus
ignoti sunt hi morbi.

Huc similiter collimat R. P. *Martinus*
Martinus, in Atlante Chinenfi, dum ità
fatur: *Calidum semper inquit, potant Chi-*
nenses, sive aquam, sive vinum, sive or-
ryza decoctum: in his liquoribus calidis
celebre suum cha infundunt, calideque bi-
bunt. Uhi huic calido potui sui assuetus,
Europæos vituperavi, qui frigido ita de-
lectantur. Chineses enim calido potu
non solum sitim extinguunt, sed & humi-
ditates superfluas exsiccant; inde fit, ut
sere nunquam exspuant, nec doloribus
Ne-

Nephriticis aut stomachi cruditatibus, sicut Europæi tententur, tantosque morbos, qui apud nos grassantur, calculosam renum arenam, podagram, chyragram, similesque affectus nesciant.

Afferit etiam *Tulpius*, vulgarem inter Chineses esse persuasionem, hanc plantam sibi à Dijs donatam, vitæ prorogandæ ad extremum senium, & malorum avertendorum causâ, non solum enim corpora vegeta reddere, à calculi doloribus præservare (quibus ajunt neminem, illic tentari) sed etiam Capitis dolores, Rhevmata, Ophthalmias, Cararrhos in pectus ruentes, Asthmata, Dyspepsiam, Tormina, & Lassitudinem curare.

Hos effectus non mirabitur, quisquis observaverit ea omnia, quæ renes expurgant, & serum minuunt, modò debilitatem aut aliud malum in visceribus non relinquunt, præstantissima esse, ne arena aut phlegma viscosum, calculi parentes, generentur, nèvè arthritis, aut rhevmatismus quempiam præhendant: hinc commendantur omnia diuretica in hisce affectibus. At inter diuretica non minimum obtinet locum herba Théé, cujus nimium usum observarunt quidam, urinæ copiosum fluxum & vulgò dictum Diabetem aliquando excitasse. Observabat enim famosissimus

D. D.

D. D. *Carolus Sponius*, ex Hipp. Aphor. nono Sect. IV. *res odoratas esse diureticas*, quia constant partibus penetrantibus & volatilibus, quæ viscosos humores in serum liquant, aptioresque ad motum reddunt, ut per urinas exturbentur. Sicuti enim observatum est, diuretica, veluti capreae, ciceres, tamarisci, & vinum album splenica esse, unde ea hoc in passu commendat *Hippocrates*: ita *Chinensium Théè*, horum virtutibus dotatum, in lienis morbis non exigua futurum est utilitatis.

Complures subjungere possem morbos, in quibus Théè non secus ac Caffè potus conveniens esset, veluti sunt Lumbrici, affectio Hypochondriaca atque Hysterica passio, Palpitationes alijque ejusmodi affectus: sed ne crambem bis repetam, sufficiat annotare, Théè à quibusdam etiam inter febrifuga fuisse collocatum, & speciatim febricitantibus non esse inutile. Cæterum lac, herbâ Théè inprægnatum, easdem ferè vires possidet, ac lac Caffè alteratum; unde pectoris morbis egregiè convenire videtur.

Talem mixtionem *Chinensibus* debemus, qui dicto modo præparatam, advenis aliquando propinant. *Tartari & Chinensès de genere nobiles*, inquit Author legationis *Belgiæ*, *foliorum Théè pugillum aqua ferventi injiciunt*, deinde isti aqua quar-
tam

tam lactis partem cum paucis salis admiscet, sicque palato suo admodum gratam propinant. At si salis loco saccharum addamus, potum non solum utilem, sed & gratissimum efficiemus; & sic si ægro simili conveniet, delicato ac pergrato remedio curabitur. Imò sunt quidam pectoris affectus, in quibus Théë lacti admixtum, lacti Caffé imprægnato, præferendum est: Illud enim adstrictione suâ, vaporum extremitates ab anastomosi aut diarrhœsi aperta, obturare stiptica sua virtute aequaliter valet, cum lacti citius suas virtutes & qualitates communicat, quàm lac Caffé alteratum; nec sanguinem æquè volatilisare, ac ita, sicut in simplici ejus infusione exaltare nequeat, ut ex arterijs aut venis in pulmones effundatur.

Ex eadem ratione, Dysenteria & Diarrhœa non minùs convenit, præsertim ubi opus est humores cicurare, nutritioni destinatas partes roborare, serùmque acre temperare, & per diuresin aut diaphoresin eliminare. Hæc autem commoda methodus esse videtur, post purgationem, si necessaria videatur, lactis vaccini aut caprini calicem leviter ebullire sinere, ut videlicet partes butyrosæ, balsamicæ, pulmonum bronchia infarcire queant, & hinc aquæ cyathos duos, in quibus drachma Théë fuit

infusa, admiscere, & cum facchari semiuncia edulcoratum, calidè propinare, continuando per mensem unum aut alterum, si exinde bene se habeat æger, reiterandum singulis quindecim diebus, attamen leves & gratas purgationes interponendo, ex uncijs duabus e. g. cassiæ recenter extractæ, vel alio ejusmodi lenitivo. Hæc de Herbæ Théé usu legitimo dicta sunt; ordinis ratio nunc postulat, ut paucula quædam de abusu Théé dicamus, quo permulti, præter opinionem, varias & diversas sibi infirmitates accersere solent.

SECTIO III.

Quomodo Théé disconveniat, seu de ejus Abusu.

Sicuti moderatus Vini usus cor hominis lætificat, & spiritus roborat, hujus verò abusus crapulam, tremorem artuum, aliæque incommoda facili negotio, excitare potest: ita pariter circa potum Théé res se habet. Nimirum hujus usus moderatus, convenienterque adhibitus, uti de meliori commendatur, ita ejusdem abusus hodie, in quibusdam huic potui excessivè deditis, detestandus est, præcipuè in illis, qui non ut medicamento, sed quasi potu ordinario, sine discrimine suarum complexionum, ætatum, aliarumque circumstantia-

tiarum , abusivè eo utuntur. Calor enim nativus ex ejus abusu , instar flammæ lampadis oleo consumpto , extinguitur : faterique necesse est , immoderatum Théé , sicut Vini potum , humidum nativum præmatu-
rè absumere , caloremque ac vitam unà extinguere posse. Nec minus legitimus ipsius esse videtur usus in illis , in quibus sal aliquod acre , volatile , prædominium habere solet , veluti in phthysicis jam confirmatis , hecticis , scorbuto volatili , scabie biliosa , & ejusmodi affectibus derentis , in talibus enim subjectis & morbis , non solum febrim lentam potus Théé , particulis suis volatilibus & nimis exsiccantibus , augere , sed etiam partes jamtum emaciatas , ulterius rore suo nutritio prædari valet.

De nocumentis verò hujus potûs , sequentia apud *Antonum ac Hicæ* legere est , in centuria Observationum , observ.96. *Tincturam* , inquit , *e foijs Théé mediante aquâ calidâ extrahi* , vulgò notum est. *Ejus potum aliquando quibusdam conacere* , negare nolo ; attamen , ut eum omnibus utilem putem , adduci nequeo : quippe verosimile videtur , emolumenta quædam Théé adscripta , ab aqua calida potius esse deducenda. Hunc potum quibusdam nocuisse , videtur experimento sapius probatum : inter alia hoc patet ex

se-

sequenti historia ; *Mulier vegeta & sãna, potus Thèe dedita, conqueritur de frigore acri interiora concutiente, præsertim noctu, quod à Thèe potu derivandum putat, hanc ob causam, quia eo potissimum corripitur, ubi huic potui indulgit. Memini, pergit idem Author, ante aliquot annos, virum robustum conquestum esse de frigore acri in abdomine, quod etiam potui Thèe, quem quotidie sumebat, imputat.*

Plura quidem adhuc adjungere possem, quibus in casibus & subjectis, Thèe non secus ac Caffè potus disconveniens, imò magis nocivus observatus fuit : sed repetenda forent plurima, quæ in prima Disquisitione jam adduxi, & ne crambem recoquam, hæc interim sufficiant, hoc unicum addens, quod Thèe cum Caffè, uti in debito usu & viribus, ita in abusu & nocendi modo ferè conspiret. Interea autem non solum Medicus à nocentibus & juvenibus judicare tenetur, verùm quoque omnis homo, auream illam *Syracidis* regulam diateticam accuratè observare debet ; *proba, quid sanitati tue conducat.*

Non minus Divi Pauli regulam universalem unusquisque recommendare sibi oportet : *Omnia probate, quod bonum est, retinete.* Hanc enim, qui observat, plus potest efficere, quàm per plures panacæas

Medicorum etiam celeberrimorum : porro vitiosa non solum sunt extrema in Philosophia morali , sed & in Medicina : *virtus medium tenet* ; felix sane ille , qui documentum hocce mordiciter observat.

Cæterum pro coronide hujus Tractationis concludam sequentibus : cum nempe Théé, ipsismet Chinensibus novum sit medicamentum , cujus proin non solum vires, facultatesque necdum satis accuratè illi , qui examinârunt defacto detexerunt , nec satis exquisitè , ceu in lydio lapide probarunt , quis igitur artis Medicæ gnarus , herbas nostrates , quarum tamen virtutes & facultates, naturæ nostræ convenientiores , nec non per tot sæcula approbatas , anteferre non eligeret ? imò quis jurare aufit , quin non eadem folia Théé , quæ semel atque iterum infuderunt , aut aquâ macerârunt Asiatici , subinde denuò lucri gratiâ iterum exsiccent , ac in Europam nobis submittant. Ut taceam insuper , quod eadem folia adulterari alijs , aut alia genuinis surrogari possint , calliditatem enim Chinensium , jam olim detexit ac taxavit *Simon Pauli* , in suo *Quadrup. Botan. de abusu Tab & Théé*

Huic quoque accedit , quod foliorum Théé vires , (præsertim si non probè & exactè , clausis vasis , sint asservata ,) aliquantisper imminuantur , ac labefaciuntur , in longis-

gis-

rimorum
rema in
bedicua
è ille, q
s obler
hupa Te
as : cir
as no
non lib
: accu
xerun
lapide
narus
tutes
iores
, amec
fit, qua
hel am
ceram
rerum
nata
folia
rogas
um, q
ut, ve
- De
quod
on pro
ata),
enur

T

Birkart f.

96)
eleberrima
ant extrema
& in Medicin
lix sane ille
rdicitus obier
ronide hujus
uentibus : die
nenfibus no
pron non lib
im satis accu
to detexerun
lydio lapide
dica gnarus
nen virtutes
uventiores
robatis , acc
urare aufit , qu
qua femel
qua macerari
gratia iterum
is subman
eadem folia
imis furoge
chinium ,
non Pauli , in
Tab & The
edit , quod
im si non
t affervat
labafactum

Tabacum

Birkart sc. Prag

Orientali in
immentum
bis equi
antiqua
potiri liceat.

HERBA

NA, SEL,

T A B A

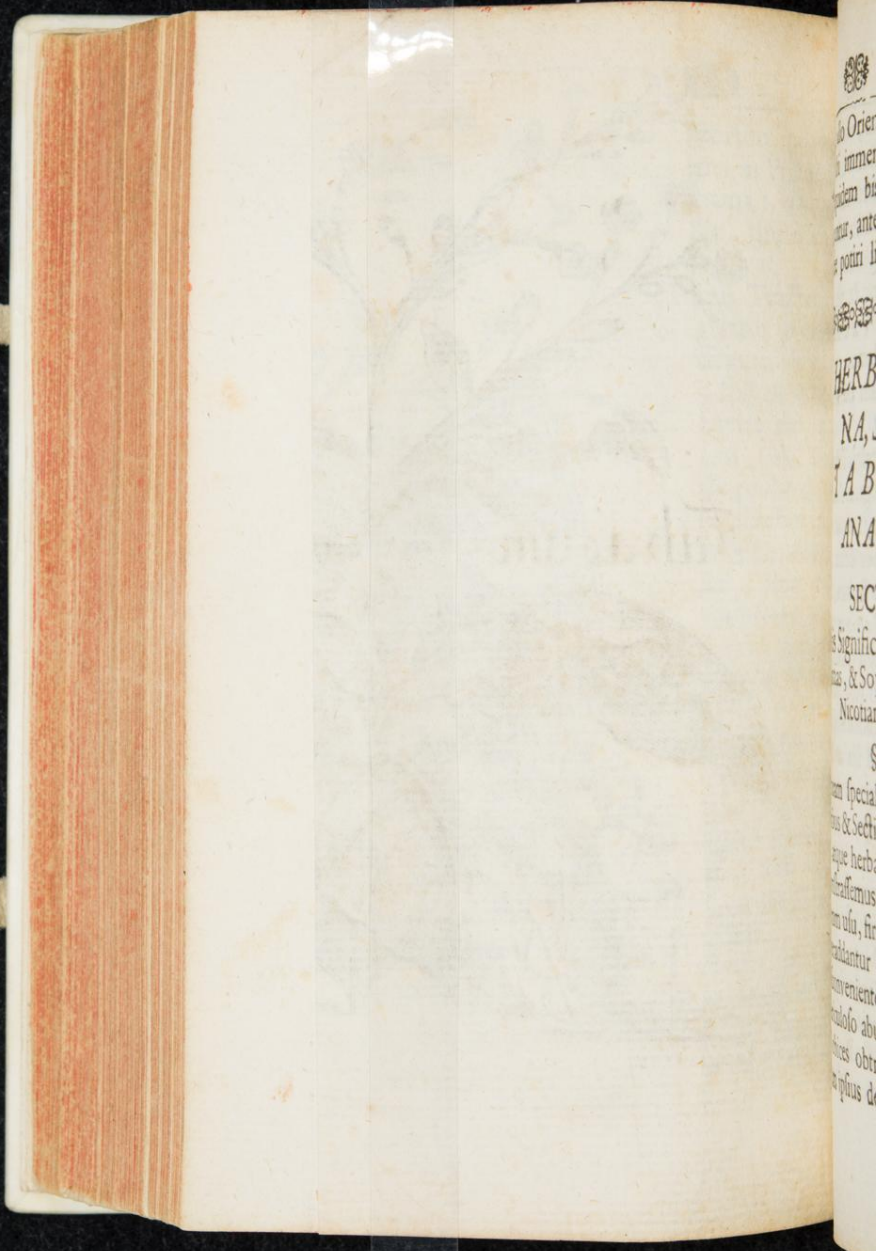
ANACRIS

SECTIO

Significatum
& Sopiatic
Nicotiana ev

§. I.

specialibus
& Sectionib
que herba The
effemus, qua
usu, firmæ a
vidantur, &
venienter alt
solo abusu, y
obtrudan
ipius decant

lo Orier
immer
idem h
am
poni li

HERB
NA,
TAB
ANA

SEC
Signific
, & So
Niconar

S
focia
& Secti
herbe
affemus
usu, fir
dantur
verient
alolo ab
obtr
plus de

giffimo illo Orientali itinere , ob calorem
solis inibi immensum ac intolerabilem ;
quandoquidem bis æquatorem subire na-
ves coguntur , antequam Europæis famoso
illo Théé potiri liceat.

DE HERBA NICOTIA-
NA, SEU, DE
T A B A C O,
ANACRISIS.

SECTIO I.

Nominis Significatum & Originem,
Differentias , & Sophisticationem Herbæ
Nicotianæ evolvit.

§. I.

Postquam specialibus hucusque Tracta-
tionibus & Sectionibus , de Caffé, Cho-
colatâ , atque herba Théé egiffemus , nec
non monstraffemus , quanta bona ex legi-
timo eorum usu , firmæ aut sinistrae valetu-
dini superaddantur , & quomodo ab iis-
dem disconvenienter adhibitis , aut ab eo-
rum periculoso abusu , vitæ diutius protra-
hendæ obices obtrudantur : restat nunc ,
ut tandem ipsius decantati , usitatique inter